

# Román Emila Rilkeho

## nalezený mimo pozůstalost

Sedmá divadelní novela

*Zápach, pleseň, tma. Podlaha, steny, strop z betónu. Okno na dve dlane, vlhko, zima. Aby se zohrial, kúrieval, ale pani domáca mu to zakazovala. Okienočkom skákali dnu žaby, myši a potkany. Vletúvali dnu motýle, vtáky, osy, sršne. Ťahávali sa dnu plazy. Vlhko, zima, tma, nesmel svietiť. Zamestnávala ho lampáreň; bol na to hrdý a preceňoval ju, lebo ju považoval za Slovensko. Zametal podlahu a vláčil kanistry. Slovensko si cenil vysoko, jeho reč, podvodníkov, luhárov, zlodejov, vrahov, hrdinov, nadhrdinov, hlásaval teóriu lúčov. Šetril z nejedenia a z nepitia, lebo zarábala málo. Pozrel sa do okolia, hľadel z priestoru do nadpriestoru, ktosi mu vravel, nechod' ďalej, stratiš rozum. Všade bolo husté svetlo, ani od sto petrolejok, od tisíce, miliardy, najviac v strede nadpriestoru, kam ho tiahlo. Privrel oči, hlasno volal: chcem sa vrátiť! Ozval sa hlas zpod neho: chci, vrátiš sa!*

Ján Šatara

*Bohužel musím spustit oponu před scénami, které nedovedu dobře popsat. Rád bych je čtenáři dopřál, kdyby nebylo dvou závažných okolností. Za prvé nemohu doufat, že by jejich líčení mohli obdivovat ti, kteří u nich skutečně byli a spatřili je na vlastní oči, a za druhé silně pochybuji, že by si je dovedli představit ti, kteří u nich nebyli a neviděli je.*

Henry Fielding

*Nebo je to iluze, vzniklá tím, že věci nahlížené zvenku se zdají kompaktnější? Zdálo se, opravdu se zdálo, že se o tom má téhle noci přesvědčit.*

Jan Šplíchal

## Kdo byl Emil Rilke

### Život a poetika

Emil Rilke (1895-1902) byl jediný syn německých rodičů z vesnice v pohraničí poblíž Frýdlantu v Čechách. Otec Wohlgang, zemědělský nádeník, přišel v lese při kácení o nohu až ke koleni, což ho uchránilo před narukováním na ruskou frontu, nikoli však před bídou. Zmrzačení otce vděčil Emil za své početí. Maminka Hellbertha, rozená Stillfried, byla nenápadná krasavice, jejíž podoběnku z mládí jsem vždy obdivoval; dodnes visí v začernalém rámečku nad mým pracovním stolem. Daroval mi ji kdysi Emil. Za to, že neměl sourozence, vděčil chudobě rodičů, a pak zřejmě i jejich stesku po vyhoštěných Němcích; součet obou vlivů se prakticky rovnal ztrátě plodnosti Emilovy matky. Emil nebyl šťastné dítě. Chvilé, kdy se mi svěřoval se svými zážitky, byly vcelku řídké, zato však vydatné; mohu tedy dost dobře posoudit, kolik pravdy o sobě vtěsnil do svého románu! Tyto zážitky, alespoň v podobě, jak si je pamatuji, neměly výraznější dominanty. Emilův otec nepožíval alkoholické nápoje a syna tělesně netrestal, což se o otcích jeho vrstevníků rozhodně nedalo tvrdit. Nemohu se ubránit dojmu, že starý Rilke neměl dost tělesných ani duševních sil, aby syna

řádně vychovával, nehledě k tomu, že byl jednonohý a jen stěží by ho byl čapl, pokud by ho chtěl potrestat. Vcelku však nebylo za co, snad s výjimkou kouření, jemuž synek holdoval od svých dvanácti let. Zásoboval i své spolužáky otcovými dutinkami, které mu pomáhal nACPávat tabákem do dýmek. Tím poněkud vyrovnával svůj vrstevnický kredit, neboť spolužáci, vydatně vyplácení na zadnicích, hlavách i hřbetech, se na něj dívali poněkud svrchu: tělesné tresty nedílně patřily k výchově tvrdého chlapa! Mám-li však zachovat nezbytnou míru objektivity, jakou čtenář po právu vyžaduje, zejména v životopisných předmluvách, nepil Wohlgang Rilke kořalku prostě proto, že na ni neměl, a svého synka nevyplácel, protože to odporovalo jeho mírné povaze. Výsledek však byl o to pochmurnější, oč větší byl starý Rilke nemluva. Emilova maminka přece jen občas promluvila, ale přizpůsobovala se až příliš svému životnímu druhovi, takže výsledkem byla rodinná atmosféra, která neměla daleko k tichu pod vývěvou, z níž experimentující fyzik odsál všechn vzduch. Je velký div, že se Emil naučil mluvit, a ještě větší, rovnající se téměř zázraku, že se naučil vyjadřovat literárně (básničky pro děti si říkal – německy – nahlas sám pro sebe, nejčastěji před usnutím; před „třetími osobami“ – tak to označil – „resuscitovat“ odmítal), a to hned ve třech jazycích, totiž česky, slovensky a německy, byť, pravda, s jistými setrvalými znaky literárního amatérismu; amatéry jsme však tehdy, v osmdesátých letech, byli my všichni v okresním městě kolem literárních stolů! Stát se „profesionálem“ znamenalo v tehdejší politické situaci deklasovat sám sebe občansky i literárně.

Že si Emil zvolil za svůj umělecký jazyk slovenštinu, měla na svědomí jeho ženitba. Jednou mi řekl, že může psát slovensky i česky (začal psát na vojně česky, ale postupně přešel na slovenčinu), ale německy že už psát nemůže (dříve psával, nebo to přinejmenším zkoušel), protože to ticho u nich doma bylo německé. Přitom měl své rodiče upřímně rád a sloužil jim věrně až k tichému konci, který prožili v domově pro penzisty, jehož tísnivou atmosféru díky svému vnitřnímu uzpůsobení snad ani nevnímali. S jídlem pětkrát denně, rozhodně lepším než válečné přídělky a výskrabky, kdo ví odkud, se jejich útroby plnily i vděkem, což na nich ostatně nikdo nepoznal. Jen Emil věděl, že jsou vrchovatou měrou spokojeni, když se belhali (otec kulhal, matka se šourala) od okna v pokoji k umývárně a toaletám a zpátky. Mimo budovu vycházeli málokdy. Netrpěli hladem ani zimou a na vlídné zacházení nikdy neuvykli. Jejich vzájemná láska byla vyjádřena tím, že se tiše mýjeli. Když jim Emil občas přilepšil houskou a kouskem salámu, každému pět deka, kremrolí, kterou si rozpůlili (aby s druhou učinili totéž následujícího dne), či dokonce obloženými chlebičky (které čekalo totéž, co kremrole), bývali i šťastní. „Ta wa Fesma,“ (to byla hostina) říkával starý Rilke u takových příležitostí. K rodné vsi Wohlgang a Hellbertha nelnuli, ačkoli do ní občas ve vzpomínkách zaletěli – vždyť už jejich prarodiče pocházeli z Katzendorfu, přejmenovanému po válce na Kočkorády. To byla zřejmá zlomyslnost, neboť chudoba a přílesní podmínky způsobily, že ve vsi už kolem roku 1942 žádné kočky nebyly, i když pořád existuje možnost, že poslední kočky na této samotě opravdu požrala káňata. Víc o Emilově dětství dohromady nedám, vím totiž i tohle žalostné málo zprostředkovaně a většinou od něho. Chtěl bych vědět víc, ale vymýšlet si nemohu.

Poznal jsem Emila až mnohem později, v časech našich společných literárních snah, které se dovolávaly uplatnění („přestavba“ v kultuře koncem osmdesátých let celkem fungovala a prodat se až k vydání knihy už nebylo předem vyloučené), což bylo po rozvodu jeho bezdětného manželství a opětovném přesídlení do Čech. Nehledal starý domov, k němuž měl vztah poněkud rozporuplný, i u něho ještě poznamenaný válkou. Přesto však byl natolik ze „severu“ a „Sudétan“ („sudéta“ znamená v řeči keltských Bójů „les kanců“; u Emila výraz pro neodsunuté „Sudetáky“), že si oblíbil Jablonec nad Nisou víc než kterékoli jiné z příhraničních měst, která navštívil od Bruntálu až po Cheb a Šumavu, aby si je, než se někde usadí, důkladně prohlédl. Nakolik jsou ale fakta ze 4. kapitoly, jako že „Sudétan Emil“ miloval Masaryka a Přemyslovce – tyto „kočkopsy“ českých dějin – biograficky platná,

nedokážu posoudit. Svého času tedy putoval českým příhraničím jako tulák. Myslím si, že v tom bylo víc romantismu než čehokoli jiného a než přiznával mně i sám sobě. Do malých městeček se mu nechtělo, což dobře pochopí každý, kdo před rokem 1989 viděl Hrádek nad Nisou, od světa odříznuté a zchátralé městečko, poznamenané předválečnou hospodářskou krizí podobně jako Žitava a další lokality na obou stranách státních hranic. Šetřilo se tenkrát na všem a nejvíc na stavebním materiálu. Sehnat v zapadákově, jakým Hrádek tehdy byl, slušnou práci nebylo nic lehkého. Totéž platí „mutatis mutandis“ (jak zní oblíbené Emilovo rčení, které přisoudil hrdinům svého opusu) pro Frýdlant, Nové Město pod Smrkem (v Textilaně se mu pracovat nechtělo) a konec konců i pro malebné podhorské městečko Hejnice, kde dožívali jeho rodiče v domově pro přestárlé. Jablonec byl pro Emila svým způsobem Nový Jablonec, což druhdy sám proslovil, ačkoli pochybuji, že v tom hledal ten význam jako odsunutí Sudeťáci v „Neugablonz“. Rozhodně se nijak netoužil vrátit do „Kočkožer“ – jak se s příměsí škodolibosti jeho rodišti říkávalo – ačkoli si někdy sám říkal „kočkožrout“ (což mohlo mít vzhledem k jeho chudobě i jiné než onomastické důvody). K Frýdlantu osobní vztah neměl. Dostal se tam prý jednou v životě asi na dvě hodiny, ale možná přeháněl. To ostatně dělal často. Pravděpodobnější je, že nedokončil gymnázium, které ve Frýdlantu navštěvoval (bylo to tehdy okresní město), a nechtěl si tu životní epizodu moc připomínat. Jistotu však o té věci nemám, neboť jeho zmínky o gymnáziu, ostatně jen dvě tři, byly letmé a nejasné co do obsahu i formy. Dost možná se jednalo o zkušenosti nějakého kamaráda. Úrovně maturanta však rozhodně dosahoval, zvlášť pokud jde o přehled o literatuře a umění vůbec.

Poznal jsem ho v Okresním kulturním středisku v Liberci, kam přišel se svými povídkami, v nichž se mísila čeština se slovenčinou a v jejichž syntaxi a lexiku se občas objevila stopa němčiny, a to ještě koncem sedmdesátých let. V letech osmdesátých však už byla jeho čeština vcelku korektní a čistá, o což se zasloužilo i Okresní kulturní středisko a my všichni, kteří jsme Emilovy povídky poslouchali a četli. Své první opravdové opusy napsal ale slovensky. V jabloneckém archivu Emila Rilkeho tyto povídky, hemžící se gestapáky, esesmany a válečnými reminiscencemi vůbec, najdete v bohatém zastoupení. Snad se v tom obrážela i realita Emilova života na vojně. Naproti tomu *Román basso continuo* (nebo také román *Basso continuo*, což lze stěží rozhodnout, obojí se však liší výslovností koncových „o“), až do této chvíle neznámý text, který nebyl v pozůstalosti a který jsem získal díky souhře podivných náhod z Nejdku u Karlových Varů, kde Emil prožil závěrečné roky života v „invalidovně“ (jak svému útulku říkal), vyznačuje dobrá čeština, za jakou by se nemusel stydět kterýkoli z rodilých Čechů, kteří kdysi kroužili kolem libereckého OKS, ačkoli jediný rodilý Liberečan mezi nimi jsem byl já. Kulturní středisko představovalo zajímavý fenomén „šedé zóny“, kde jsme si dopřávali svobody, nakolik to jen bylo možné, to jest: nenamlouvali jsme si, že bychom nebyli „pod dohledem“, jak se tehdy říkalo, i když nemám tušení, kdo vlastně na nás „dohlížel“, neboť že tomu tak bylo, měli jsme se rozhodně přesvědčit. Mohlo se však také jednat o nevinné jednorázové udání, vždyť že jsme Emil, já a někteří další pohrdali organizací Socialistický svaz mládeže (SSM), k jejímž členům nejeden adept umění literárního tehdejší amatérské kohorty patřil, byla prostá pravda a organická součást tvrdé posrpnové reality. Také jsme jim to dávali patřičně znát, tvrdíce nestydatě, že svazák nikdy nemůže nic kloudného napsat, protože je svazák. Oni snášeli argumenty proti, odkud se dalo, až Emil ztratil trpělivost a řekl, že nemohou nikdy nic pořádného napsat prostě proto, že jsou SS a žádný SS nikdy nic kloudného nenapsal, nehledě k tomu, že nenapsal vůbec nic. Proti tomu se nedalo nic namítat a všichni se v klidu rozešli i se svými püllitry, nerozlučnými druhy, od nichž se neodtrhli sedíce stojíce. Chovali se k Emilovi srdečně, ale zdrženlivě, nejspíš z ohledů k postižení, které na něm v té době už začínalo být znát. Já si s časovým odstupem myslím, že nás neudal žádný z našich milých svazáků, protože ti byli první v podezření! Ostatně žádný z nich nebyl na své „členství“ zrovna hrdý. Byl to naopak někdo

nenápadný, dost možná i nekonformní, kdo budil důvěru svým zevnějškem i tvorbou; jednou, dostaviv se pro řidičský průkaz na SNB (Sbor národní bezpečnosti), jsem ve vrátnici viděl hipíka, jak prochází na služební průkaz, vrátný jen pokývl hlavou. I já dnes pokývuji hlavou a na dálku se přes vanutí času omlouvám našim svazákům, že jsem jejich členství v mládežnické organizaci necitlivě spojoval s nedostatkem charakteru; v roce '89 někteří z nich vydatně přispěli k rozpuštění SSM a sehráli pozitivní roli také v OF (Občanské fórum), které se doširoka otevřelo i členům KSČ, pokud se vzdali „rudých knížek“, jak se říkalo jejich členským legitimacím.

V té udavačské epizodě jsem nejvíc litoval Ivetu, střediskovou pracovníci a organizátorku schůzek „literátů“, jak se nám říkalo, a tu lituji i dnes po tolika letech, protože udání ji málem připravilo o práci „v kultuře“ a odeslalo ji k České poště nebo do Textilany, nemluvě ani o vyšetřování a kárných pohovorech u ředitele Kulturního střediska, který sice byl debil, protože jinak by nebyl mohl vykonávat funkci vedoucího pracovníka, nicméně ne zas tak veliký debil, aby se nechal nadřízenými orgány přinutit ke „konečnému“ řešení, což tehdy býval nejobvyklejší a nejsnadnější způsob, jak věc dostat se stolu a nepodtrhnout si přitom židli. Dost možná v tom sehrálo svou roli i Ivetino mládí a – musím přiznat – krása, neboť to tehdy bylo svobodné děvče, které, alespoň co já pamatuji, snad ani s nikým nechodilo. Nikdo si k ní nedovolil, protože přes všechnu přátelskost a veselí byla nepřístupná, měla to vepsáno ve tváři a v chování, i když je na druhou stranu pravda, že jsme nebyli žádní krasavci, my literáti, zvláště pak takoví jako Emil a já. A co platilo pro „literáty“, platilo tím spíš pro ředitele a jeho náměstka, oproti kterým jsme zas byli ve výhodě, aspoň co se ducha týče. Emil ani já jsme ve svých téměř čtyřiceti letech dosud nevydali knihu, o což se postaral jiný ředitel, debil a pisálek, kterého nebudu jmenovat, protože se štítím už toho jména, a také by mne mohl žalovat pro urážku na cti. Knihu tehdy před revolucí vydali jen dva z nás: Otto von Hejnic (čti s poctivým českým „v“ na začátku), příšedší z Příbrami za prací v uranových dolech za Ještědem, a turnovský rodák Vlastimír Vohnický. „Rod Bajbů“ je zemitým líčením jeho selského původu; já jsem Bajba – Bajba, to jsem já, říkal Vlastík, když měl upíto. Von Hejnic vydal po povídkách, kde se to hemží čundry, učňáky a řízky od mámy, i román (což byl jeden velký vandr na pokračování); proponovanou trilogii URAN však nedokončil a odložil ad acta po sametové revoluci. Vlasta Vohnický na svou prvotinu navázal už jen slibně se rozvíjícím alkoholismem, což tehdy hrozilo nejednomu z nás. Ale Jan Šplíchal mezi nás nechodil, a to nejen proto, že v té době, šťastně ženatý s Lucianou, už dlel v Praze, kde zplodil dceru a založil svou praxi psychoanalytika a klinického psychologa, ale především proto, že nikdo nemohl tušit, že tvoří, o čemž podal svědectví hodně dlouho po roce '89, kdy vydal svou prvotinu, psanou počátkem osmdesátých let, abych konečně mohl konstatovat, že z Liberečanů oné doby psal někdo, na koho jsem byl jednoduše krátký! Vandry u Ottika (vyslov obě „t“: Ot-tik) a vandry u Honzy se ani nedají srovnávat. V nočních scénériích a v impresích vůbec je Honza lepší než Antonín Sova (nebo se mu přinejmenším vyrovná, abych nepřeháněl).

Abych se ale vrátil k udavačské epizodě v OKS. Nebesedovali jsme tehdy v budově Okresního kulturního střediska, nýbrž na jedné z výjezdních akcí na chatě v Jizerských horách, jež OKS každoročně pořádalo pro amatérské tvůrce literární a výtvarné, takže jsme byli jedna rozhulákaná parta, která na těchto „výjezdech“ nikdy nic kloudného nenačrtla ani nezformulovala (krom Emilovy maximy o SS a tvorbě), ostatně od toho jsme tam ani nejezdili... Ale debatovalo se a pilo o 106! Dodnes pamatuji na láhev barack-pálinky (měl jsem v batohu u postele ještě další čtyři), kterou kamarád Otto otevřel, a odhodiv plechový uzávěr do trávy, z jedné čtvrtiny na jeden zátah i vyprázdnil. Krátce předtím odhodil Emil do trávy filtr cigarety (který vždy – patrně z nostalgie – odlamoval). V noci jsme pak padali po nějaké stráni a hulákali jako neznabozi, kterými jsme vskutku byli. Emil tehdy ještě chodil všude s námi, což znamená, že jeho choroba nepokročila natolik, aby si pořádně nezavdal

maďarské pálenky, o níž, stejně jako o cigaretách, neúnavně tvrdil, že zlepšuje jeho „nervní“ stav (což na sobě po barack-pálince pozorovali venkoncem všichni), i když po stráni už nepadal, protože ho – mírně přioopilého – v přátelské náruči snášel dolů kamarád von Hejnic. Ten pak v noci společně s Vlastimírem Vohnickým (HEJČiNIC, říkával Vlasta) vzal útokem noční nádražíčko se službou konající výpravčí, která jednomu z nich dovolila obléknout služební uniformu kolegy a druhému, patrně ještě opilejšímu, vyšplhat na odstavenou lokomotivu, odkud širému okolí s křikem zvěstoval, že je génius. Nikdo ho však neslyšel a já už ani nevím, který z nich to byl, abych mohl spravedlivě posoudit míru jejich talentu; geniální však, jak jsem už řekl, byl jenom nepřítomný Šplíchal.

Dobrá! Posuňme se v čase malinko zpátky, kdy jsme ještě byli střízliví, nebo přinejmenším zčásti a většina z nás (v batohu u mé postele zbývaly ještě tři lahve), a kdy k nám dorazil na besedu Václav Dušek, nekonformní spisovatel představové éry a ředitel Činoherního studia v Ústí nad Labem. Dušek vydával knihy – Skleněný golem je znamenitý – a jeho dosazení na post ředitele bylo soudruhy z Krajského národního výboru míněno jako manifestace toho, že i u nás panuje čilý perestrojkový ruch a svoboda, přinejmenším v kultuře. Nedával si servítky nikdy a nikde. Na ministerstvu kultury řekl ministrovi, že když takoví jako on, Václav Dušek, sedávali v Karlíně na kraji chodníku, tak takoví jako soudruh ministr brázdili pražské ulice ve služebních limuzínách a stříkali na ně bláto z louží. Tenkrát ho to nic nestálo, snad na něj „soudruzi“ byli i malinko pyšní. Měl holt dělnický původ! Ale popuzoval příliš mnoho lidí a besedu na chatě v lůně Jizerských hor ve své funkci nepřežil. O co šlo.

Nechme hovořit samotného Duška: „Divadlo se dneska dělá těžko. Všechno prochází schvalovacím řízením, napřed text a v něm každá věta, hlavně aby to nebylo dvojsmyslné, což je nesmysl, protože dvojitý smysl může mít v principu všechno. Pak se schvaluje obsazení rolí, návrh scény a tak dál. A když tím vším projdete, přijde 'konečné řešení', a to už je vůbec křížová cesta! Představte si prázdný sál a v první řadě přední politické činitele kraje, kteří do divadla jaktěživ nepřijdou, leda snad na plenární zasedání, a schvalovací řízení nemá k plenárce nikdy daleko! Až na úvodní referát, který je nahrazený divadelním představením. My tehdy uváděli hru ŠVEJK ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY. Začínalo to celé tak, že jeden herec přistoupil k ohradě z prken a napsal na ni sprejem iniciály B. B. A stalo se něco neuvěřitelného: oni to zakázali! Ne snad proto, že ohrada byla schválená, ale sprej ne, ale že by si to někdo mohl vykládat jako 'Brigit Bardot', což je propagace buržoazní kultury. Namítal jsem, že pro nás B. B. rozhodně znamená Bertolt Brecht, což taky znamenalo, ale odmítli to a nelíbil se jim ani ten Švejk, protože prý nejsme žádný švejkovský národ, neboť švejkovský národ by nevybudoval socialismus ani náhodou, tak proč už to jednou nenechat být? Kdyby Brecht nebyl býval občanem NDR, měli bychom šlus i s celou světovou válkou! Když tak o tom přemýšlím, asi měli pravdu, protože podle těch jejich palic dubových soudě, jsme národem poručíka Duba, zatímco Švejk měl vždycky rozumu dost, aby ty šarže pitomý přechytračil.“

Následuje živý ohlas v publiku, smích a dehonestující výkřiky, protože jsme se, navzdory přítomnosti několika členů „SS-mládeže“, cítili v bezpečí a mezi svými. Ale to byla iluze, protože akce zřejmě byla monitorována. A když už publikum utichalo a Václav Dušek se nadechoval k pokračování, zabzučel Emilův pisklavý hlas něco o gestapácích. Hned v pondělí (byla to víkendová akce) volala Iveta, že nás někdo napráskal, a do konce týdne byl Václav Dušek odvolán z funkce ředitele Činoherního studia. Tak tolik o téhle věci, kterou vlastně líčím hlavně kvůli Emilovi, mimo jiné i proto, že někteří ho podezírali z udavačství, což byla evidentní pitomost, kterou vyvraceli dokonce i naši svazáci, ačkoli nikdo nevěděl nic přesnějšího. Bylo to prostě překombinované, vždyť si představte: Emil vykřikuje pohoršlivou poznámku jen proto, aby se „maskoval“, a v pondělí ráno, nastydlý a pokulhávající, směřuje (že by v náruči kamaráda? Ale kterého?) k telefonní budce v centru města (ta před nádražím

byla standardně mimo provoz), což byl pořádný kus cesty, odkud volá za vysoký tarif (potřebný počet mincí!) meziměsto na Krajský národní výbor (KNV), kde koktá na spojovatelku a neví ani, kam chce přepojit (samozřejmě na odbor kultury), co vlastně chce (udat Duška) a s kým to míní projednávat (vedoucí odboru)! Během té noci s kořalkou a travnatou stráni Emil prochládl a jeho zdravotní stav se zhoršil. Tehdy jsem ho naposledy viděl kráčet „elegantně“ (nakolik se ten výraz k němu hodí): než jsme sestoupili do temné stráně, abych byl přesný, protože potom už ho nesl Otta, a to bylo z mého pohledu symbolické: dole pod stráni mi Otto s Emilem v náručí mizí v tmách, a pak už jsem Emila nikdy neviděl než pajdat, nebo na invalidním vozíku, či na procházce s berlemi. Ale mezitím uběhlo několik let, o nichž nevím prakticky nic (podobně jako o dopoledni, jež následovalo po oné noci na chatě v Jizerských horách). Je možné, že v nich Emil zažil i šťastnější doby a přechodné stavy zlepšení. Prošel několika zdravotnickými zařízeními svého druhu, až skončil ve zmiňovaném Nejdku, kam byl přemístěn na vlastní žádost. Všichni, kdo v té době stáli Emilovi nablízku, to brali jako závěrečnou fázi jeho choroby; psychoanalytik Honza (s nímž jsem v té době byl ještě v občasném styku; netušil jsem ovšem, že má hotový román, a jaký!) však poznamenal, že Emil možná jen kopíruje osud svých rodičů (řekl jsem už, že dožívali v domově důchodců). Emilova choroba byla stejně neurčitá, jako hrozivá, a nikdo z nás o ní nevěděl nic přesnějšího. Emil pak říkal o té věci pokaždé něco jiného. Padaly takové diagnózy jako parkinson, roztroušená skleróza a jiné, stejně či podobně ohromující, ochromující a odkrajující z těla bytosti, jíž kdysi patřilo celé a neporušené, stále větší a větší koláče pro strašlivá sousta neviditelných kanibalů.

Pro Honzovu interpretaci hovoří to, že Emil nastoupil do „kolektivního zařízení“, kde se pohyboval povětšinou mezi stařenkami (které ho ovšem milovaly), mnohem, mnohem dříve (řádově šlo téměř o celé desetiletí), než si to vyžádal, neřku-li vynutil jeho zdravotní stav. Prožil tam už sametovou revoluci. Choroba ale byla plíživější, než odhadovali dokonce i jablonečtí neurologové (v Emilově podání ovšem), a teď, po přečtení „Nejdeckého rukopisu“ (navzdory elektronice se pořád píše „rukou“, v Emilově případě „prstem“), jsem nucen konstatovat (jsem tomu ovšem rád), že dobrovolné přesídlení z Jablonce do Nejdku u Karlových Varů, o němž jsem si ani já ještě před otevřením posthumní zásilky nemyslel nic lichotivého, představovalo jen jeden z příznačných výronů prorocké sebeironie, jaké byl na celém Liberecku a Jablonecku schopen jedině Emil Rilke! Neboť důvodem jeho „Touhy po Nejdku“ (Neudeksehsucht), jak svůj „odsun“ označil, nebylo ono „zařízení“ samo a už vůbec ne pochvalné reference na internetu, nýbrž název ulice, v níž se nacházelo, neboť ta se jmenovala Osvětimská! Emilovi tedy „neměknul mozek“, jak se vyjádřil, ostatně se vši ohleduplností, kamarád Otto, což jsem nakonec mohl posoudit – samozřejmě laicky – jediný já, neboť jsem ho do poslední chvíle nepřestal čtvrtletně navštěvovat. Příbuzné neměl; muži padli, ženy byly odsunuty. Díky tomu jsem zdědil nejen staré rukopisy, ale i Emilův počítač (v němž ovšem jeho román nebyl). Otta měl Emila upřímně rád, ale do Nejdku zajíždět nehodlal. Cesta autobusem tam trvá poctivých pět hodin, a jedete-li po vlastní ose, jak se tenkrát říkalo, nemůžete si dát ani panáka, když se po návštěvě vypořádáte na čerstvý vzduch, už vůbec nemluvě o tom, že byste si během cesty četli. Já jsem jezdil ve všem pohodlí autobusem s termoskou kafe a baterkou, abych mohl číst i po setmění, a panáka jsem si dával na každé zastávce s pauzou na občerstvení a WC. Vozem jsem byl v Nejdku jen jednou, totiž pro Emilův počítač a rukopisy. Ach, kde jsou ty časy dlouhých jízd autobusem a četby? Kde zůstaly?

Leč vraťme se k Emilovi! Emil se hodlal v Osvětimské „završit“ (že to bylo zrovna v Nejdku, nehrálo žádnou roli) a chtěl to v „zařízení“ (což je samo o sobě hrozivé slovo), v němž by byl býval mohl skončit i karlovarský rodák K. H. Frank, neboť v „zařízení“ je to tak „zařizeno“, že se tam dovršíte, ať se vám to líbí, nebo ne. Zdá se tedy, že Emil neputoval do Nejdku ani tak z „šílenství“, jako spíše z „tvůrčího záměru“ (obojí dávám z opatrnosti do

uvozovek), který sledoval ve všech údobích svého života (jeho metafyzická povídka „Lampáreň“ je ostatně vynikající). Emilovo „šílenství“, když už padlo to slovo, bylo sémantické. Ale nakolik v textu poznáváme (nebo přinejmenším domníváme se poznávat; i to je až dost) události kolem roku 2015 (nikoli 1989, jak by se dalo očekávat), byť pravda rozostřená, potemnělá a posunutá (což je neklamný příznak věštění), můžeme Emilovi přiznat docela nezkalený rozum? Vždyť v době, kdy zemřel, sotva stačila padnout Berlínská zeď! Ta doba byla – jak se říká – bytostně optimistická! Rozhovor Emilových „hrdinů“ o optimismu a pesimismu je v tomto smyslu příznačný: Emil byl pesimista v optimismu, ale optimista v pesimismu, v tom ho poznávám! Pak už je ovšem možné doslova všechno, i věštění. Zda se tedy jedná o zdařilý tvůrčí záměr, nebo spíš o projev podivínství, musí nakonec rozhodnout čtenář sám, neboť já to se vši rozhodností rozsoudit nedovedu. Podobně zůstává na čtenáři i to, do jaké míry a zda vůbec se jedná o román politický; politické „reálie“ tu totiž mohou být ryzími existenciálními! Já sám bych dal přednost povídce o „revoluci“ v domově důchodců (samozřejmě „sametové“), neboť ta bývala v jeho líčení k popukání! Nebyla však ke škodě českého písemnictví napsána. Pokud ano a Emil ve svých vyprávěních citoval sám sebe (což někdy dělával; skutečnost mu splývala s literaturou, stylizací a fikcí), ztratila se.

Co však dovedu a co mohu čtenáři poskytnout, jsou informace k Emilovu psychologickému profilu, nakolik se týká jeho poetiky a zájmů, jak se v románu projeví, resp. neprojeví, neboť vnímavému čtenáři, což jsou venkoncem všichni, kdo knihu dočtou do konce, jistě neujde, že se Emil ve 4. kapitole mihne na scéně v postavě Třetího pacienta. Z toho můžeme soudit, že se neidentifikoval ani s jedním z obou svých stařeckých hrdinů (k nimž v „invalidovně“ spíše jen čerpal podněty než cokoli jiného), s pacienty či – jak módně tvrzeno – s „klienty“ Mackem a Wackem (které bych odhadoval na středoškolské profesory, jenže čeho? Fyziky? Dějepisu? Občanské nauky? Nebo jsou jen sečtělí diletanti?), nýbrž že je nezávislým pozorovatelem dynamicky se vyvíjející diagnostické situace „Na Osvětimské“, kterou ovšem odvdzušnil natolik, že doslova visí ve vakuu, z něž na vás dýchá mrazivý vesmír. Emil Rilke byl tedy až do svého skonu celkem při smyslech. Podivnost jeho poetiky souvisí s tím, že byl přesvědčený modernista, ale o tom promluvím až nakonec. Zatím tedy stále ještě o biografických faktech, která by nám Emila pomohla přiblížit a dopomoci tak ke správnému chápání toho typu prózy, který sledoval a završil ve svém chef-d'œuvre.

Řekl jsem něco o „diagnostické situaci“, dokonce v náruči „mrazivého vesmíru“, to však neznamená nic osobního, co bychom měli ztotožňovat přímo s Emilem a jeho zpovědí, či dokonce s jeho chorobou. Zcela naopak! Jedná se o literární princip neosobní, neboť Emilovi nikdy nešlo o *zповěd'*, nýbrž o okolnosti, v nichž se osoby jemu podobné vyskytovaly, tedy o model situace, která směřuje k objektivně (viz „okolnosti“ vers. „vnitřnosti“ v 9. kapitole). Je to tedy ze své podstaty záležitost poetologická. S tím souvisí i žánrové zařazení jeho textu. Neboť že se Emil podivným způsobem potácel v literární teorii, o tom svědčí „předmluvy“ k jednotlivým kapitolám. Emil pak nikdy nebyl vůdcem party českých kluků a nikdy se nezajímal o fotbal, jak o tom hovoří „Třetí pacient“, o němž s příznačnou ironií řečeno, že se jmenuje „Emil“ (a návdavkem i „Rilke“), aniž ovšem kterákoli ze zúčastněných postav ví o jeho identitě cokoli určitého. Jde o postup, jaký Emil použil už za svých jabloneckých časů a který označil jako „metastázi jména“, takže „Emil“ na obálce a „Emil“ (či spíše Emilové) uvnitř knihy nejsou jeden a týž, nýbrž dva a tři, na něž se biografický Rilke rozdělil. Takové dělení a štěpení pak může pokračovat do nekonečna („nekonečně“ Emilů).

Pokud jde o členství v klukovských partách, Emil nebyl členem žádné. To mohu odpřisáhnout, protože to vím přímo od něho. Je tu sice ještě možnost, že mi neřikal pravdu, což lze dost dobře připustit, protože byl ironik do morku kostí (bájivou lhavost vylučují), ale v tom případě by se byl prořekl při jiné příležitosti, což se nestalo, i když je pravda, že jsme zas tak moc často spolu nemluvili (schůzky na OKS, kam občas nedorazil, a po nich ovšem

obligátní návštěva některého z restauračních zařízení v centru města), a pokud i mluvili, nebyl vždy ve sdílné náladě, a pokud ano, nosíval ho na ramenou k jablonecké tramvaji silák Otto, který vážil přes metr. Takže s trochou obezřetnosti bych věc formuloval tak, že mohu odpřisáhnout, že mi to Emil takhle říkal, totiž že nikdy nebyl v žádné partě, pokud mi ovšem neselhává paměť nebo si něco nenamlouvám, což je teoreticky možné, ale prakticky to odmítám. Už vůbec nemluvě o tom, že by Emil nějakou partu vedl, to je jednoduše absurdní! Ať už mluvil česky dobře, nebo špatně, lépe, nebo hůře (děti cizinců – ti „cizinci“ ovšem patří do uvozovek – vždy hovoří spíš dobře a lépe než jejich rodiče), byl vždy otloukánek, a tedy solitér ne z přesvědčení, nýbrž z donucení, glosátor z nouze a ironik ze zlosti. Celkem tedy dobrák od kosti, a kdyby mu někdo byl hodil lano, šel by do kterékoli party, jak už to u samotářů chodí, tedy alespoň v přechodné fázi, než se z nich stanou samotáři z přesvědčení. Pokud jde o fotbal, Emil mu nerozuměl. Nikdy jsem s ním o fotbale nemluvil a nevyptával se ho na mimoliterární zájmy. Já sám na fotbal chodil, i když, pokud je mi známo, jsem byl jediný divák v dějinách tohoto sportu, který si během zápasu četl (byl to „Dům U tonoucí hvězdy“). Právě proto ale mohu něco takového zodpovědně tvrdit: fotbal byl zcela mimo Emilův obzor! Je pravdou, že křik fanoušků z jablonecké Střelnice (tehdy II. liga; Slovan kopal III.) se rozléhal široko daleko (LIAZ! LI-AZ!!), ale to je tak jediné, co Emil mohl z fotbalu zachytit, leda by ho snad nějaký kamarád (ale který) zatáhl na zápas, jenže kdo by Emila tahal na zádech? Na Střelnici je to hodně do kopce; ostatně v Jablonci je všechno do kopce a s kopce. Že by v dřívějších dobách chodil (po svých) na fotbal, ale pak už o něj ani myšlenkou nezavadil, není pravděpodobné.

Bydlel u jakési obtloustlé stárnoucí ženy pod vlakovým nádražím, ale v Jablonci začínal na ubytovně. Celkově si tedy polepšil. Podmínky to ovšem byly bídné: dvě místnosti a předsíň s WC, studená voda. Proto byl asi Emil tak otužilý, i když je pravda, že mu chlad nedělal dobře. Problém byl v tom, že ho necítil. Jak je to možné, ptáte se? Tak. Člověk je podivná kombinace čehokoli! Uklizeno u „Rilků“ nebyvalo, podlaha vždy jako po suchém koštěti, ale tak přede dvěma týdny. Čisté prádlo, do něhož se Emil podle všeho v celkem rozumných intervalech převlékal, čpělo po nevětraných skříních (naštěstí doma nekouřil; zakázala to prý „domáci“, což byla jeho družka), jejichž obsah z větší části přežil svou dobu, což se týkalo zejména jeho košil, zapraných a třepících se na límečku i na manžetách. Emilovy rukopisy z pozůstalosti vydávají i po letech tentýž nezaměnitelný pach. Byl jsem za Emilem doma párkrát a pokaždé jsem si přísahal, že tam víckrát nepůjdu, ačkoli jsem už, jak běžel čas, nemusel znovu absolvovat tu strašlivou odysseu v obrovitém oprýskaném činžáku bez jmenovek na dveřích a žárovek na chodbě, jak tomu bylo při první návštěvě. Chodil jsem tam už poslepu a kupodivu s dobrým odhadem, počítaje kroky a po určitém počtu kroků rozzíhaje zápalku, neboť tolik prozíravosti, abych si opatřil baterku, jsem tehdy neměl. Získal jsem ji (tu prozíravost, a ovšem i baterku) až po revoluci díky supermarketům, kde narazíte na leccos, o čem se vám ani nesnilo (třeba na baterku). Domovní zvonky, z polovice nepopsané a z polovice vyrvané, samozřejmě nefungovaly. Dodnes tomu činžáku říkám „Dům U Rilků“ (nebo také „Usherův“ či „uhrovitý“ dům), ačkoli je pravděpodobné, že už nestojí (ale kdo ví), a kdyby se mi o něm někdy v noci zdálo, byl by to sen úzkostný a stísnující jako celá Emilova existence.

Z toho domu pod nádražím, který by dnes, pokud ještě stojí, jistě sloužil obchodníkům s chudobou, dělal Emil výpady, někdy krátké, nejčastěji tramvají do Liberce (ale také opačným směrem do Železného Brodu a do Tanvaldu), jindy však dlouhé a vlakem přes Liberec do Žitavy, aby mne po jednom takovém návratu z NDR navštívil a daroval mi ½ kg hnědé rýže, o níž věřil, že pomáhá zpomalit nervové chátrání. Takže to od něj bylo veskrze ušlechtilé, vždyť jen unést batoh plný rýže představovalo obrovskou námahu, nehledě k tomu, že ho vlekl až ze Žitavy. Tu rýži mám někde dodnes. Co by si počal, kdyby naň padli celníci a začli rýži prohledávat, opravdu nevím. Emila samotného taková věc nenapadla, a tak



v pohodě, s unavenýma nohama na protějším sedadle, potaženém prořezanou tmavozelenou koženkou, typickou pro ČSD, přešel státní hranice. Poslouchali jsme duchovní hudbu Indie, ale po první straně gramofonové desky byl z drnkavého „ducha“ sitár, tampur a surbahar tak unavený na těle (a neosvěžený na duchu), že jsem ho musel cestou k tramvaji podpírat, pak jsem ho vyvekl do tramvaje, nestačil jsem vystoupit a jel s ním načerno až do Jablonce (batoh jsem ovšem vlekl na zádech já; moje barack-pálinka se proti tomu nesla jako pírkó, což ovšem byla – na rozdíl od cizí rýže – záležitost povýtce radostná), pak pěšky až k tomu činžáku, pak do předsíně, ale dál jsem nešel, protože závan zevnitř byl tentokrát tak silný, patrně podpořený nějakým přepáleným omastkem, že mne jako vichr vymetl zpátky do chodby. Zaklínal se mi do chřipí a do úst, takže jsem ho vypláchl až pivem v zakouřeném bufetu na nádraží, jenž cituplně a s pochopením (dal mi pivo, které čepoval pro sebe; pili jsme pak spolu, ani zaplatit nechtěl) zavřel až po mém odchodu do houstnoucího letního soumraku. Leč zpátky k fotbalu! Tvrdím, že když se někdo zajímá o fotbal, tak se časem prozradí, pokud to vysloveně nechce držet v tajnosti, což je nesmysl, protože pokud fotbaloví fandové něco nedělají, pak je to právě tohle. Fanda vezdy dychtí hovořit o kopané. Mohu tedy odpřisáhnout i tuhle druhou věc, totiž (s nezbytnou dávkou obezřetnosti) že Emil nikdy nemluvil o fotbale, ačkoli nemohu vyloučit, že tu a tam s ním nepřišel do styku, domnívám se však, že jím zůstal vnitřně nedotčený. Čtete-li tedy ve zmiňované 4. kapitole o Mistrovství Evropy 1976 v Bělehradě, je to odposlechnutá věc a ironická metafora světa, který letí vesmírem jako kopací míč, kterému šuter udělil tu správnou faleš. Emilovy metafory se vůbec vyznačovaly tím, že jste těžko poznali, zda to jsou metafory, pokud ovšem o metafory vůbec šlo. V tom se právě projevuje Emilův modernismus.

Zdroje, z nichž svou poetiku odvodil, jsou stejně podivné jako on sám. Jsou totiž anachronické a nemoderní. Chápu, že osmnácté století sehrálo v novějších dějinách i v dějinách literatury důležitou roli, Emil mi nemusel nic vykládat o Velké (na tom slovu si dával obzvlášť záležet – a ráčkoval, jestli jsem to ještě neřekl) francouzské revoluci, jenže s modernou a moderností to zas tak velká sláva nebyla. Vždyť považte: odvozovat prozaickou modernu od Henryho Fieldinga?! Ne od Joyce, Faulknera a Kerouaca, jako Honza ve svém „on the Road“ z dob reálného socialismu? Když čtu motto, které Emil předeslal svému „románu“ (píší to v uvozovkách, aby bylo jasné, že jeho román nepovažují za román), je mi jasné, proti čemu směřovalo: je to slovní popis, a spolu s deskripcí vymítal Fielding z literatury démona, který ovládal „gramatiku“ neboli teorii literatury od antiky, totiž utkvělou představou, že báseň je mluvící obraz! Najdeme to už u Homéra (což je nejarchaičtější koncept poezie, jaký v Evropě známe): „Rozhlédneš se a zorané pole, a jako by ze zlata bylo, ten zázrak vzniká tu z básně.“ Jenže za Homéra nebyla poezie uměním, jak tomu slovu rozumíme my dnes, protože běžná umění, k nimž patřilo i kuchařství, znamenala řemeslnou výrobu, což poezie není, jak uznáte, ani pro dnešní čtenáře! Báseň se podobá spíš matematickým symbolům a chemickým vzorcům než próze, proto také básně nikdo nekupuje a nečte. My na OKS (tehdy jsme neměli ani tušení, že vlastně sedáme U POTREFENÝ HUSY, porevoluční restauraci, která se usadí v budově Kulturního střediska; a setkal jsem se tam po letech s Honzou) jsme našimi „básničkáři“ pohrdali. Básnictví patřilo za Homéra k věštným praktikám, a proto mu vévodily Múzy, božské bytosti, které do básníkovy nitra vstupovaly se zprávou z dějišť, kam neměl přístup v prostoru ani v čase (hle – Úrania, Múza astronomie!), tak třeba hned před hradby Tróje! Múza byla něco jako básníková webkamera s křídly. Vzal jsem si Fieldinga a četl (byl to vetřák Tom Jones, vyřazený z veřejné knihovny, ale o to teď nejde), abych konstatoval, že se ve skutečnosti jedná o něco jiného. Ne totiž o to, eliminovat deskripci jako literární postup, protože to je věc, kterou Fielding bravurně zvládá, ale právě proto také ironizuje a zkracuje na jejích právech, ale o to, legitimovat *naraci* jako epický postup, což znamená sloveso a důraz na děj, tedy dynamickou složku literatury, na vyprávění, líčení, zápletku, napětí a tak dál (na rozdíl od substantivní poetiky mluvícího „obrazu“), což

Emil vůbec nedělá, protože v ROMÁNU BASSO CONTINUO (obě koncová „o“ se patrně čtou dlouze; ablativ vyjadřující modalitu, byl jsem poučen, tedy něco jako román „v basu kontinuu“) se NIC NEDĚJE! Je to alegorický román, z nějž metafyzika přímo šplíchá a stříká. Na tomto pozadí je třeba vnímat i výkřik, který se vydere z hrdla jednoho z našich starců: EMIL RILKE NEMÁ NIKDE DOMOV! Podobných vět je v Rilkově románu celá řada a jsou to všechno věty kosmické!

Ubezpečuji čtenáře, že Emil v Nejdku na Osvětimské zdomácněl natolik, že považoval za nenahraditelnou ztrátu každý den, na který byl nucen vzdálit se (třeba na vyšetření k neurologovi) ze „svého „pokojíku“ (zhusta do modra zakouřeného) na své „milované chodbě“ (jako vážně nemocný si vážil každého dne, který – jak říkával – mohl „prožít mezi živými“). Čile tam korzoval, pokud ještě korzovat mohl, konverzoval a pojížděl na vozíku po kameninové podlaze od jednoho konce na druhý s nezapálenou cigaretou mezi rty (filtr ovšem stále ulamoval), aby dlouhé chvíle shlížel do sadu nebo do ulice! Jeho dny se totiž nenápadně, ale nevratně nachylovaly ke konci. Vždy však ještě dokázal z vozíku vstát a popojít. Jednomu arkýři říkal „Frankův“, což mne poněkud děsilo. Konverzoval v něm s nacistickým pohlavěrem, kde se pravidelně setkávali, aby probírali aktuální události invalidovny a celého světa. Emil mu říkal poněkud důvěrně „Karlík“ a „takový milý stařík“ (Karlchen; to druhé jsem zapomněl). Prý se s ním procvičoval v sudetské němčině (tedy v jablonecké, protože karlovarskou znát nemohl), i když nevím, proč a k čemu, ale patrně z týchž důvodů, které ho vedly k ulamování filtrů od cigaret. Nikdy jsem nevyzvěděl, zda ho považuje za ducha, nebo za živého člověka, který přežil konec války a dožívá společně s ním v penzionu pro seniory, či snad za pouhou žertovnou hříčku své představitosti. Mimo arkýř s ním však nikdy nehovořil. Zda to bylo proto, že z druhé strany byla na zdi přibitá tabule s názvem ulice, nemohu potvrdit. Opakující se motiv „druhé“ či „odvrácené“ strany skutečnosti (13. kapitola), kam dospějí oba senilní hrdinové, kde však nejsou vstupní dveře a kde je čeká totéž, co na první straně, a motiv „čísla pokoje“ z vnější strany dveří (v několika kapitolách, avšak výlučně v autorském pásmu), a nakonec i motiv „jídelničku“ na chodbě, k jehož přečtení je nutná „personální transkripce“, ale významně připomínají, co Emila trýznilo a jakého druhu byla jeho „metafyzika“. Jde povytce o záležitost mozkovou. Zůstal do posledního dechu ironikem a životním optimistou, i když, pravda, u jeho úmrtního lože jsem nestál, abych mohl tvrdit, že také umíral s ironií a optimismem! Ochrnoval prý k posledku vůčihledně. Zdůrazňuji to proto, aby nedošlo k mýlce, když jeden z našich hrdinů uvažuje o tom, že si napíše „revers“ sám (protože už přece není „středověk“). Běžné pojmy jako „vizita“ a „primář“ se tím dostávají do zvláštního, přízračného světla, ale že by Emil uvažoval o tom, že spáchá sebevraždu, považuji za krajně nepravděpodobné, ba za vyloučené. Důvod je jednoduchý: dokud jakž takž vládl svým tělem, psal svůj chef-d'œuvre (k němuž se podle všeho upínal celou duší), a když mu později tělesný stav zabránil psát (ale zda to opravdu nastalo, nevím), zabránil mu zároveň i zabít se. K sebevraždě nevystačíte s duševním odhodláním.

Ale zpátky k formě Emilova románu! Mohl bych tvrdit, jak se to v staré teorii dělalo, že drama zobrazuje skutečnost přímo, ale to je slabý argument, protože „přímo“ tu znamená jen řečový akt v čisté, řekl bych „nepopsané“ podobě, ne skutečnost kolem těch „komiksových bublin“, které herci vypouštějí na jevišti z úst. O fiktivní „skutečnosti“, která se vždy v podstatných věcech odehrává v „zákulisí“, se ústy postav jen vypravuje. Dialog tedy zobrazuje výlučně a jenom sám sebe. Rilkova „mozková“ teorie (vstupy na „scénu“ z hlavy čtenáře!) nemůže zastřít, oč se doopravdy jedná. Jediné, co na tom všem je „moderní“, je podivná skutečnost, že Emil považuje svůj text za „román“ (a toho jsme si i tak užili po „revoluci“ až dost). Na druhou stranu to není ani divadelní hra. Umíte si představit, že dva (!) „hrdinové“ leží po celou dobu představení na jevišti v postelích? A že si nota bene povídají abstraktní a stěží představitelné věci, postrádající někdy elementární smysl? A jak scénicky

naložit s „tunelem“ či „červí dírou“ v třinácté (je to náhoda? Motiv „poslední večere“ napovídá, že nikoli), tedy předposlední kapitole? Nakonec je „románovost“ Emilova „románu“ odkázána do závorky, tedy do autorské řeči ve formě „scénických poznámek“, jaké se nevyskytují ani v próze, ani na divadle; lze je tedy pro žánrové zařazení textu úspěšně vynechat (či zanechat v závorce, kam jako divuplný výplod Emilovy Múzy patří). Mám pro vysvětlení literární formy ROMÁNU BASSO CONTINUO zcela jiné, pragmatické vysvětlení, a to souvisí s Emilovým postupujícím postižením (nikoli však s „metafyzikou“).

Forma „čistého dialogu“ mu totiž umožnila především dvojí: 1) nezabývat se pracným popisem prostředí, postav, činností a dějů, jaký vyžaduje skutečná próza, čímž myslím povídku, novelu či román. Emil všechny podstatné charakteristiky prostředí shrnul v předmluvě k 1. kapitole, aby je v dalších kapitolách jen kopíroval v blocích textového editoru (on sám trvale dlel v prostředí analogicky ochuzeném a stereotypním) a doplňoval glosami, o nichž těžko rozhodnout, zda a nakolik jsou míněny vážně (což případně nemusel vědět ani sám autor). 2) psát text do předem připravených, nakopírovaných bloků „Pan Wacek, Pan Macek, Pan Wacek“ (i když toho „pána“ lze s úspěchem vynechat, ačkoli Emil zřejmě soudil opak), a tak dál ad libitum (Emil ovšem říkal „libidum“), což rovněž představuje značnou úsporu práce, podobně jako psaní not do předtištěné osnovy. K oběma těmto souvislostem odkazuje název románu. „Basso continuo“ je hudební termín, který znamená zkrácený způsob zápisu skladby formou „číslovaného basu“. Emil zřejmě považuje řeč obou svých hrdinů za „generální bas“, což odpovídá jeho chápání řeči jako hudby, a ovšem jeho enormní zálibě v „řečech“. Pokud totiž zrovna nepsal, tak se „vybavoval“ (babičky: Emilku, dáte si bábovku? Nechcete kafičko? Pojd'te se mnou na cigárko! Máte rád kofolu?), a když nikdo nebyl k dispozici, třeba ve „Frankově arkýři“! Však také jeden z jeho hrdinů řekne: „Mlčení je vražda, to už raději mluvit o fotbale!“ Chvíle, kdy nehnutě hleděl do sadu a do ulice, byly vlastně jen chvílemi usebrání před dalšími nekonečnými hovory. Že jeho psaní představovalo jeden nepřetržitý rozhovor, pochopí i povrchní čtenář. Je tedy dost dobře možné, že forma Emilova „románu“ je 3) výronem jeho nespoutané řečnosti a potřeby mluvit; nakolik to patří k jeho klinickému obrazu, neodvážuji se posoudit. K této „generální linii“ tvoří objektivní děje, ať už soukromé, společenské nebo v užším smyslu politické, jen doprovodný akord, tedy okolnosti oněch „řečí“ a doprovod řeči jako takové. Nakolik je ten „akord“ harmonický, ať rozhodne čtenář. Modernismus Emila Rilkeho je tedy svého druhu postižením. Je tu tedy ještě další, snad nevědomá možnost, plynoucí z předchozích tří, na což mne upozornil můj přítel Honza, psychoanalytik, že totiž 4) Emil jen zastírá, že napsal divadelní hru, protože je nehratelná, a i kdyby se někdo, např. na nějaké „avantgardní“ scéně, někdy uvolil, že ji sehraje, nebude to za Emilova života, neboť „tenhle člověk chronicky nestíhá“ (což prý je Emilův „centrální problém“).

Vždyť si představte: klávesnice před monitorem prastarého počítače, zpoza něhož trčí do prostoru před pisatelem rameno malého jeřábu, zkonstruovaného z kdysi populární dětské stavebnice Merkur (z Lega byste něco tak trvanlivého nesesadili) a přitlučeného hřeby krováky k desce stolu (jeden z nich byl příliš dlouhý a vyčuhoval na spodní straně desky; Emil si jím způsobil tržnou ránu, neboť o něm zprvu nevěděl), jeřábu, na jehož háku má autor zavěšenu pravici jako boha ex machina s ukazovákem vytrčeným dolů, kde v oblaku kouře z cigarety přichlíplé k dolnímu rtu vyťukává na klávesnici písmeno za písmenem, slovo za slovem, větu za větou! Umíte si to představit? Umíte si v té situaci představit sebe? Nedokážu odhadnout, jak dlouho Emil svůj román-neromán (on sám ho označil jako „děj v próze“, nevím proč) vlastně psal, protože se mi s tím, že něco píše, nikdy nesvěřil... Nevěřil si snad natolik, že mi své dítko zatajil? To je nejschůdnější vysvětlení skutečnosti, že „Basso continuo“ nebylo v pozůstalosti ani v počítači (ty potíže s disketou nikomu nepřeji)! Možnost, že román nenapsal on, ale někdo jiný (nějaký dědeček, zapomenutý Bohem mezi samými babičkami, snad středoškolský profesor; nebo pečovatelka s literárními sklony?), je sice

absurdní, ale zcela vyloučit ji nemohu. Emil je tedy autorem svého románu natolik, nakolik není prokázán opak (jak praví hermeneutická maxima). Ostatně by mohlo jít i o spoluautorství. Vyptám se na „literární“ okolnosti Emilova života důkladně, až zas budu v Nejdku, protože tam ještě určitě pojedu. Při likvidaci knihovny se totiž objevila krabice knih po Emilovi – zajímavé je, že obsahuje více méně samé divadelní hry – a já slíbil, že spolu s nimi odvezu i další, abych důchodcům na jejich poslední cestě odlehčil. Leč prokazujeme Emilovi v tichých vzpomínkách úctu už za to, že román, ať už sám nebo s něčí pomocí (že by K. H. Franka? Ale to neberte vážně), dokázal napsat a že napsal vůbec něco, nehledě k tomu, že to dopsal až do truchlivého konce, ačkoli není vyloučeno, že tomu tak není a konec Emilova románu jako konec jen vypadá. Pro nedokončenost hovoří zvláštní kompozice 8. kapitoly, která je vzhledem ke zbývajícím kapitolám zcela asymetrická. Naproti tomu může tato odchylka znamenat, že Emil Rilke chtěl posílit epickou, nebo spíše „epizující“ strukturu svého textu (který je právě kvazi-divadelní). Buď tedy jde o pracovní poznámky, určené k vymazání (a pak je „román“ de facto nedokončený), nebo o definitivní úpravu úseku, který případně mohl být vzorem pro ostatní kapitoly (a pak je nedokončený rovněž). Vyloučit ale nemůžeme ani možnost, že jde o „asymetrii“ záměrnou, vyplývající z Emilova vždy experimentujícího modernismu. Ať tak či onak, kdo z nás by takový „zápřah“ vydržel? Vyvzdoroval na chorobě, na osudu? Byl jsem tehdy přesvědčený, že Emil dokáže s pomocí svého „jeřábu“ napsat nanejvýš kratší e-mail, jaký mi čas od času posílal ze svého posledního útočiště v „Osvětími“ (jak také někdy říkal)!

Vydávám tedy Rilkův „román“ vlastním nákladem jako zatím jediné jeho dílo, které vyšlo, či spíše vychází tiskem. Emil mi je odkázal a věnoval. Některé germanismy a slovakismy koriguji. Uvědomuji si, že tím jaksi stírám pel bezprostřednosti, jsem však přesvědčený, že i tyto zvláštnosti jsou, podobně jako dialogická forma, důsledkem choroby, na rozdíl od dialogu ale nezáměrné. Jakožto nezáměrné jsou i nefunkční a podléhají tudíž hermeneutickému principu, jímž je právo editora zasáhnout do poškozeného textu. Měním však ještě jednu zvláštnost, která není tak docela nezáměrná, ba – abych byl upřímný – není nezáměrná vůbec! Emil totiž psal své dialogy *in continuo* do plných řádek, od levého okraje stránky k okraji pravému, jako takřečený Dalimil bezrozměrné verše ve své kronice, jen místo červených znamének po každém z veršů vždy tučně vsadil jméno osoby (tedy takto: **Pan Wacek** Zítřka má být velká. **Pan Macek** Ano, velká. **Pan Wacek** Už mu to řeknu.). Domnívám se, že si tak počínal proto, aby dal najevo, že se jedná o prózu a skutečný román, zatímco psaní po odstavcích sugeruje drama a divadelní text. Je však možné, že měl pravdu Honza se svým, resp. Emilovým „centrálním problémem“, a že nejde o nic jiného, než o zametání „stop po žánru“. Po zralých úvahách označuji žánr Emilova „románu“ provizorně, tak trochu kompromisně a možná i kompromisnicky, ve vší rozeklanosti toho termínu jako DRAMATETO (jímž nahrazuji nic neříkající „děj v próze“ v podtitulu). Snad by mi Emil i tento zásah do svých pravomocí odpustil. Apeluji tedy pro čisté svědomí na čtenáře, aby si tuto zvláštnost sémantického členění „kontinuálně“ představoval (nebo si ji aspoň čas od času připomněl), ale aby ji nevyžadoval od editora, protože neví, do jaké kaše by se tím dostal! Já sám jsem tento způsob četby zkusil a mohu každého ubezpečit, že to není příjemná zkušenost. Víím, co by mi na to Emil řekl: že kdo chce žít příjemně, ať raději vůbec nečte, protože celá světová literatura stojí na tom, že říká nepříjemné věci! Platí to všeobecně a pro modernu, k níž se hlásil, především; zda také pro okresní avantgardu, nevím. Kdyby Emil žil, zeptal bych se ho na to a zkusil s ním i tuhle věc vyjednat. Myslím, že by si dal říct, ačkoli nemohu vyloučit ironickou glosu, že jeho způsob psaní je „ekologičtější“, protože „tiskař ušetří papír“ (jako bych ho slyšel)! Jako kdyby dnes někomu záleželo na papíru! Budu-li žít já sám, budu pokračovat ve vydávání spisů Emila Rilkeho, tohoto bizarního květu „severočeské školy“, jak se autorům, sdruženým volně kol krajského nakladatelství, kdysi říkalo. Ale to už je dávno a nikdo nezná tu školu ani autory, kteří do ní druhdy chodili.

**EMILA RILKEHO  
ROMÁN  
BASSO CONTINUO**

**(DRAMATETO)**

Věnováno Milanovi

**1. kapitola  
Avers a revers**

*Vidíme trojlůžkový nemocniční pokoj. Vlevo stěna s oknem, vpravo bez okna. Vstup do místnosti je čelní, ale dveře ani přední stěnu nevidíme: vstupuje se tam přímo z čtenářova mozku! Prostřední lůžko je prázdné. U okna leží pan Wacek, u stěny bez okna pan Macek. Výhodou prvního z obou pánů je prostranný parapet a výhled z okna, výhodou druhého blízkost umyvadla a zabudovaných skříní. Z třetího lůžka je k oběma výhodám stejně daleko či blízko. Wacek a Macek jsou staří „ležáci“, ale o jejich chorobopise nic nevíme, jakož ani o nemocničním oddělení, na němž se nacházejí. Pokud spolu hovoří, hledí do čelní stěny, kde je mozek čtenáře. Pokud obědvají, sedí na postelích u výsuvného segmentu na nočním stolku bokem ke čtenáři a čelem k oknu, takže pan Macek hledí na záda pana Wacka a ten během žvýkání hledí z okna. V této poloze je však s největší pravděpodobností nezastihneme, neboť naše průhledy do jejich životního prostoru jsou letmé a nesystematické, závislé na čase čtenáře, který se jen zřídka a nepravidelně dostane k četbě. Neboť je historickým údělem tohoto národa, že brzy po revoluci, již se říká „sametová“, přestal číst, a pokud si něco přečte, je to bulvár a brak. Na nočních stolcích mají oba pánové spoustu věcí, ale křivdili bychom jim, kdybychom to považovali za nepořádek: jde o nejúčelnější možné rozmístění věcí denní potřeby na dosah ruky, jaké jen je možné vymyslet, vycizelované dlouhým pobytem v nemocnici. Kdykoli jim Berta uklidí noční stolky, což se děje před každou vizitou, zejména velkou, kterou vede primář oddělení, nemohou nic najít, na nic dosáhnout a jsou z toho nesví a nešťastní. Také si pravidelně zaná dávají. Na příkrývkách mají noviny, knihy, brýle, křížovky a podobné věci, jimiž si krátí dlouhou chvíli, a ovšem nepostradatelné diáře, které je jakž takž drží nad hladinou anonymního, bezcitného času. Činnosti, které se k těmto věcem pojí, nechť si čtenář představuje během dialogu jako doprovod k „basso continuo“ (což platí sensu lato pro všechny následující kapitoly), neboť znamenáme, že oba pánové během filosofických disputací a leckdy i bezpředmětných hádek například luští křížovky, něco hledají, v něčem listují a tak podobně. Zdá se, že oba spí, nebo spíš dřímají či podřimují, ale mezi těmito stavy ducha u nich není velký rozdíl, jak tomu bývá u osob, které tráví dlouhý čas na lůžku. Není tedy valného rozdílu mezi dnem a nocí ani v pravé poledne, zvláště spustí-li se déšť a žaluzie. Za okem je pošmourné, o němž těžko rozhodnout, kam vlastně patří, nejspíš ale do úzkého a špinavého dvora. Těžko rozhodnout i jiné věci, například jak oba pacienti vypadají, neboť na popis jakožto literární postup rezignuji; je totiž zcela mimo možnosti literárního díla! Rovněž neříkám, kdo z obou „ležáků“ má podle mého mínění pravdu, když se o něčem neshodnou nebo když se o něco prou. Autor zachycuje pouze řeč obou pánů, a protože neví nic z toho, co se děje v jejich hlavách, jaké jsou jejich skutečné pocity a co případně zatajují, a protože se nepohybují v prostoru a nijak významně nemění ani polohu na lůžku, autorskou řeč prostě*

*vynechává. Druhým důvodem, proč autor vynechává autorskou řeč, je skutečnost, že vnější prostředí bylo „basso continuo“ shora dostatečně vylíčeno. Třetím důvodem je to, že oba pacienti či „klienti“ (jak se dnes ne sice běžně – a také ne zrovna trefně – říká, ale čteme to na nemocničních vývěskách), pánové Wacek i Macek, se až na drobnou turbulenci v předposlední kapitole nepohybují v prostoru (ostatně i ten pohyb lze psychiatrickou metodou zpochybnit) a krom přibývání a opětného ubývání dalších postav (což se neděje v každé kapitole, zvláště pak co se zdravotnického personálu týče) se v mozkovém lieu théâtral nic neděje. Autorem jsem samozřejmě já (ne vy). Hovořím k vám tedy ze závorky, kam jsem se dobrovolně uvěznil v zájmu vypravěčské sebekázně, na níž jsem pracoval a cizeloval ji celé roky.*

**Pan Wacek** Zítřka má být velká.

**Pan Macek** Ano, velká.

**Pan Wacek** Už mu to řeknu.

**Pan Macek** Co mu řeknete?

**Pan Wacek** Že podepíšu revers!

**Pan Macek** Vy chcete odejít na revers?

**Pan Wacek** Ano, jinak se odtud nedostanu.

**Pan Macek** Nejde o to, zda se dostanete, ale kam se dostanete, pane Vocek!

**Pan Wacek** A kam bych se měl podle vás dostat?

**Pan Macek** Právě že nikam, a o to tady jde!

**Pan Wacek** Jde o to, že tady je nuda.

**Pan Macek** Tam je taky nuda.

**Pan Wacek** Ano, ale jiná nuda!

**Pan Macek** Nuda je vždycky nuda.

**Pan Wacek** Tam se nudí čínorodě!

**Pan Macek** Ale to může znamenat, že se vůbec nudit nebudete, protože i dojít si na záchod pro vás bude nepředstavitelná dřina!

**Pan Wacek** Dřív jsem se nikdy nenudil! V létě jsme jezdili na Ajvar...

**Pan Macek** Na Ajvar? Co to jako má být?

**Pan Wacek** Ajvar? Ajvar je ostrov!

**Pan Macek** No tak, pane Vocek, nedělejte mi tady z místopisu jídelníček!

**Pan Wacek** Ale na dovolené jsou přec významnou prioritou národní speciality? Jednou nám dali k večeři grilovaného uzenáče!

**Pan Macek** Děkuju pěkně! A s čím? S bramborem?

**Pan Wacek** To si pište, že s bramborem!

**Pan Macek** S rozvařeným bramborem?

**Pan Wacek** Rozvařený přímo nebyl, ale poněkud převařený ano.

**Pan Macek** Tak po tom bych nešel! Víte, že jsem dneska zas nebyl?

**Pan Wacek** Ani já, jestli to nevíte!

**Pan Macek** Ale předevčírem jsem byl, což jistě víte.

**Pan Wacek** Víím, ale bylo to předpředevčírem.

**Pan Macek** Ne, předevčírem.

**Pan Wacek** Já to musím vědět, mám to v diáři.

**Pan Macek** I já to mám v diáři.

**Pan Wacek** Tak se podívejme každý do svého diáře.

**Pan Macek** Podívejme se.

**Pan Wacek** Bylo to předpředevčírem.

**Pan Macek** Bylo to předevčírem.

**Pan Wacek** To je divné.

**Pan Macek** Asi chodíme každý jinak?  
**Pan Wacek** Ne, chodíme stejně.  
**Pan Macek** Pak je to ovšem nevysvětlitelné!  
**Pan Wacek** Nebo některý z nás udělal chybu.  
**Pan Macek** Ano, ale který?  
**Pan Wacek** Jeden z nás dvou, to je jisté! Jenže nevíme, který.  
**Pan Macek** A to je to nevysvětlitelné.  
**Pan Wacek** V principu je to vysvětlitelné.  
**Pan Macek** Jenže neznáme ten princip.  
**Pan Wacek** Princip známe, jenže neznáme pravidlo pro jeho aplikaci.  
**Pan Macek** To máte prašť jako uhod!  
**Pan Wacek** Tajemství je výzva pravdy, pane Mocek!  
**Pan Macek** Ale o tom věda nic neví.  
**Pan Wacek** Ví, ale ne všechno.  
**Pan Macek** Kdo neví všechno, neví nic! Proč už, hergot, jednou neřeknou, jak to všechno doopravdy je?  
**Pan Wacek** A co jako?  
**Pan Macek** No, všechno.  
**Pan Wacek** Vy myslíte – všechno? Úplně všechno?  
**Pan Macek** Úplně všechno.  
**Pan Wacek** To neví nikdo.  
**Pan Macek** Tak vidíte!  
**Pan Wacek** Cože? Právě že nic nevidíte, vy jeden!  
**Pan Macek** Vidím, že mi nerozumíte.  
**Pan Wacek** Vy nerozumíte tomu, co vidím!  
**Pan Macek** Vy snad vidíte „všechno“?  
**Pan Wacek** Všechno ovšem ne...  
**Pan Macek** Což znamená, že ho nevidíte, ergo že nevidíte nic!  
**Pan Wacek** Jak bych mohl vidět „nic“?  
**Pan Macek** Nijak, protože nic nevidíte!  
**Pan Wacek** Kde nic není, kamaráde, ani smrt nebere.  
**Pan Macek** Ba jo, kamaráde, bere.  
**Pan Wacek** Voko bere! Jednadvacet!  
**Pan Macek** Bere ten poslední, a to je vždycky smrt. Nakonec přijde kmotříčka smrt a sebere nám karty, takže budem kompletně bez očí, pane Vocek, tak je to!  
**Pan Wacek** Víte, co si myslím?  
**Pan Macek** Nevím.  
**Pan Wacek** Že ani primář neví všechno!  
**Pan Macek** Primář? Jak ten by mohl vědět všechno?  
**Pan Wacek** Primář neví nic! Zeptám se Berty!  
**Pan Macek** Berty? Berta že by věděla?  
**Pan Wacek** Určitě. Primář jí zobe z ruky.  
**Pan Macek** Ale ne. Ona mu podlézá. Berta nic neví.  
**Pan Wacek** Jde o to, která Berta. Jsou dvě: tlustá a tenká!  
**Pan Macek** Já viděl vždycky jen jednu.  
**Pan Wacek** A kterou?  
**Pan Macek** Ani tlustou, ani tenkou. Tak akorát.  
**Pan Wacek** Tak to nebyla Berta.  
**Pan Macek** Ne? A kdo to teda byl?  
**Pan Wacek** Nejspíš údržbář.

**Pan Macek** Ale ne, to nebyl údržbář! Pane Vocek, což ony jsou na oddělení dvě Berty?

**Pan Wacek** To jste nevěděl?

**Pan Macek** Nevěděl.

**Pan Wacek** Tak vidíte. Teď to víte.

**Pan Macek** Je to samá záhada a tajemství.

**Pan Wacek** Jsou dvě Berty: tlustá a tenká.

**Pan Macek** A které se zeptáte?

**Pan Wacek** To je jedno, vyjde to nastejno.

**Pan Macek** Jak nastejno?

**Pan Wacek** Žádná nic neřekne.

**Pan Macek** Tak proč se teda ptáte?

**Pan Wacek** Budu pátrat ve výrazu jejich tváře, snad se něčeho dopátrám.

**Pan Macek** Takže se budete doptávat obou?

**Pan Wacek** Ne, budu se doptávat té, která přijde. Jenže nevím, která přijde.

**Pan Macek** Já bych se ptal obou, pane Vocek.

**Pan Wacek** Nikdy nepřijdou obě.

**Pan Macek** A co když se zeptáte té nepravé?

**Pan Wacek** A jak to herdek mohu předem vědět?

**Pan Macek** To je pravda. Svět je záhada na záhadu.

**Pan Wacek** Nedělejte mi tady z toho Bibli, pane Mocek, spoustu záhad jsme už vyřešili!

**Pan Macek** My dva?

**Pan Wacek** My dva také, ale především největší duchové lidstva... Einstein a Galileo!

**Pan Macek** Einstein a Galileo věděli všechno?

**Pan Wacek** Jak by mohli vědět všechno? Nikdo neví všechno, ani papež!

**Pan Macek** Ale Bůh ano, Bůh ví všechno!

**Pan Wacek** A to je nám právě na prd, pane Mocek, protože o tom se nic nedozvíme!

**Pan Macek** Jednou se to dozvíme!

**Pan Wacek** Nesmysl, nic se nedozvíme, a pokud ano, budou to samé prkotiny! Jako v Bibli, třeba že je zeměkoule placatá...

**Pan Macek** Nesmysl, Bůh dobře ví, že koule je vždycky kulatá a nelze jinak!

**Pan Wacek** Tak proč to nenapsal do té Bible?

**Pan Macek** Bůh zjevuje člověku jen tolik, kolik unese.

**Pan Wacek** Kdo? Bůh, nebo člověk?

**Pan Macek** Ale člověk přece, vy jeden!

**Pan Wacek** Protože pokud by Bůh zjevoval jen tolik, kolik unese on sám, co vlastně zjevil Galileovi?

**Pan Macek** Ale nic přece, ten na to přišel vlastní hlavou!

**Pan Wacek** Pak je ovšem jasné, že všechno je nutně jen přibližným vyjádřením pravdy, a s tím prostě nehnete, i kdybyste se... snažil sebevíc!

**Pan Macek** Ale pokud je věda přibližným vyjádřením pravdy, jak vy sám říkáte... Nebo neříkáte?

**Pan Wacek** Ale ano, říkám to!

**Pan Macek** A pokud s objemem poznání roste oblast nepoznaného, jak sám říkáte, není ryzím vyjádřením pravdy iracionalismus?

**Pan Wacek** Ve vašem případě ano, jak se zdá!

**Pan Macek** Vidíte, že ano? Svět je veliké břemeno a úkol, pane Vocek, opravdu veliké! Uložil nám ho sám Bůh!

**Pan Wacek** Bůh nebůh, my dva už ho nezvednem, kolego, my ne!

**Pan Macek** Právě my ho zvedneme, pane Vocek, my ho musíme zvednout! Protože když ho nezvedneme my, tak kdo ho zvedne?



**Pan Wacek** Tak zvedejte, pane Mocek, ale beze mne!

**Pan Macek** Pane Vocek, už dávno jsem vám to chtěl říct: moc si vás vážím!

**Pan Wacek** Děkuji. Ale co z toho?

**Pan Macek** Musíte jít se mnou!

**Pan Wacek** Což vy odcházíte?

**Pan Macek** Ne, ale musíte se mnou jít po téhle cestě! Je to naše společná cesta, pane Vocek, bez vás to nezvládnou.

**Pan Wacek** A já to nezvládnou s váma, a proto podepíšu revers.

**Pan Macek** Jen jestli vám ho dají.

**Pan Wacek** Když podepíšu, musejí mi ho dát!

**Pan Macek** Jen jestli budete mít co podepsat.

**Pan Wacek** Jak to myslíte?

**Pan Macek** Že vám nevydají formulář!

**Pan Wacek** Tak to napíšu třeba na toaletní papír.

**Pan Macek** Jen jestli vám ho dají! Berta vždycky odmotává.

**Pan Wacek** Tak budu předstírat, že se mi chce!

**Pan Macek** A co když se vám pak skutečně začne chtít?

**Pan Wacek** Tak řeknu, že se mi chce znovu!

**Pan Macek** Ano, ale co mísa? Mísa neumí lhát!

**Pan Wacek** Řeknu, že to ustalo.

**Pan Macek** Sebere vám papír.

**Pan Wacek** Schovám ho.

**Pan Macek** Ona ho najde.

**Pan Wacek** Nenajde.

**Pan Macek** Zatím vždycky našla!

**Pan Wacek** Však ono si je to taky najde, pane Mocek.

**Pan Macek** Ano? A co?

**Pan Wacek** „To“, příteli! Veliké „To“, jestli chcete něco vědět, neodvratné a neoblomné, proti němuž není odvolání...

**Pan Macek** Ono taky není odvolání proti tomu, když se poděláte před zavřenou kabinkou, jako tenkrát ten, jak se jmenoval...

**Pan Wacek** Právě to jsem měl na mysli, pane Mocek!

**Pan Macek** Myslíte, že i na primáře „dojde“?

**Pan Wacek** Na primáře, na sekundáře i na tlustou Bertu.

**Pan Macek** Taky na tenkou a vůbec na všechny?

**Pan Wacek** Ano! Na papeže i na prezidenta!

**Pan Macek** A na kterého? Na amerického, nebo našeho?

**Pan Wacek** Američané přec nemají papeže?

**Pan Macek** Na prezidenta, vy jeden!

**Pan Wacek** Na všechny, spolehněte se!

**Pan Macek** V tom je velká útěcha, vidíte, pane Vocek?

**Pan Wacek** Ano, až na to, že mne to neutěšuje!

**Pan Macek** Tak proč mne utěšujete něčím, co vás samotného neutěšuje?

**Pan Wacek** Utěšovalo mne to, pane Mocek, ale co platilo na začátku věty, na jejím konci už neplatí!

**Pan Macek** Ale což to nejsme na začátku i na konci věty stále my, titíž a identičtí? My – podmět bytí?

**Pan Wacek** Bytí je nuda!

**Pan Macek** Nuda? Vás nebaví být?

**Pan Wacek** Baví, ale všeho moc škodí!

**Pan Macek** Bytí není nikdy moc, to si pamatujte!

**Pan Wacek** Právě že ano: chtěl bych taky někdy něco dělat! Třeba ze dřeva, víte? Míval jsem dílničku, tam jsem se uchyloval, když mi bylo nejhůř!

**Pan Macek** A když „děláte ze dřeva“, jak říkáte, to není bytí? Vaše bytí, abyste rozuměl...

**Pan Wacek** Ano, ale přitom ani nevím, že jsem, zapomenu na sebe a hlavní je to dřevo a struhák a hoblík a radost z toho, že vytváříte něco, co po vás zůstane, i kdyby to byl jen samorost nebo polička na knížky nebo já nevím co, a i kdyby si děti po vaší smrti řekly, hele, to je ten samorost, co vyrobil děda, pojd'me ho vyhodit!

**Pan Macek** Ano, teď jste dobře postihl marnost všeho díla a tím jste, pane Vocek, implicitně vyjádřil přednost bytí před jsoucнем, protože ta „radost z díla“, jak tomu říkáte, vám vydrží jen do chvíle, než vám ujede hoblík a přejetete si stehno!

**Pan Wacek** To je možné, ale nic to nezmění na mém rozhodnutí podepsat revers!

**Pan Macek** Nedají vám formulář.

**Pan Wacek** Na revers nejsou formuláře.

**Pan Macek** Nedají vám ani čistý papír!

**Pan Wacek** Já už se nějak zařídím...

**Pan Macek** Měl byste jít mou cestou, krok po kroku, trpělivě. Uvidíte, že se výsledky dostaví!

**Pan Wacek** Ano, umřeme tady oba.

**Pan Macek** Ale to je přec jasné, pane Vocek, umřeme, ať jsme tady, nebo venku.

**Pan Wacek** Ale já chci umřít venku!

**Pan Macek** Jako bezdomovec?

**Pan Wacek** Třeba bezdomovec, jenom ne jako „klient“!

**Pan Macek** Ale jste klient, ať se vám to líbí, nebo ne, a tudíž pojištěnec, který požívá určitých sociálních výhod, byť na hranicích chudoby, jak se to za jistých okolností může některým lidem jevit! Jsme přec oba vlastníky průkazky VZP?

**Pan Wacek** Bezdomovec s průkazkou VZP, to se povedlo! Ale jak se z nás stali bezdomovci? Jak se z nás stali „klienti“? Řeknu vám jak: všichni nás opustili, jedni po druhých! My nejsme pojištěnci, pane Mocek, i když jsme se po celý život poctivě pojišťovali... Jsme opuštěnci, abyste věděl!

**Pan Macek** To říkáte jen proto, že jste nikdy nespal na teplých trubkách! Ale ty trubky si teprva musíte najít, víme, a taky se k nim dostat, protože ne vždycky se k nim dostanete, kdežto v posteli je teplíčko, ať je, kde je, a třeba ve špitále.

**Pan Wacek** Nebo v kriminále. Nebo v márnici.

**Pan Macek** Jenže ta vaše márnice, pane Vocek, co vás čeká venku, bude vypadat jako teplý trubky za tlustou mříží, a s tákhle velikánským visacím zámekem! Ten „kriminál“ se totiž zamyká zvenku, víme?

**Pan Wacek** Cela se zamyká zvenku, kriminál zevnitř.

**Pan Macek** Byl jste někdy na chmelu, pane Vocek?

**Pan Wacek** Jistě, ale nebylo to jako v muzikálu! Také jste dostávali „tvrdé lůžko“?

**Pan Macek** Tvrdé lůžko? A co to jako mělo být?

**Pan Wacek** Když jste dělal problémy, musel jste spát v jídelně na holém stole a bez deky!

**Pan Macek** Neuvěřitelné! Takhle nás netrestali, jen zákazem vycházek... A vy jste někdy dostal to... tvrdé lůžko?

**Pan Wacek** Ano, jednou dvakrát, za drzost... V noci se na mne chodili dívat ožralí profesori a hihňali se!

**Pan Macek** A v čem spočívala vaše drzost, kolego?

**Pan Wacek** Poprvé to bylo odmítnutí pokynu, podruhé jsem se panu profesorovi, pardon: „soudruhovi“ postavil s napřaženou pěstí! To už jsem dostal zostřenou formu.

**Pan Macek** Vy jste chtěl udeřit profesora na chmelnici?

**Pan Wacek** Hnal se po mně a nadával mi... Někdy není nad napřaženou pěst, pane Mocek!

**Pan Macek** A ta „zostřená forma“ bylo co?

**Pan Wacek** Musel jste si z chmelnice donést štok a na tom jste spal!

**Pan Macek** Neuvěřitelné! Ale tím spíš jste se chtěl někdy ulít, ne?

**Pan Wacek** Ale to chtěl přec každý?

**Pan Macek** A pak jste ležel na marodce, ruce za hlavou, a koukal do stropu nebo si četl knížku, někdy jsme kouřili i cigarety, naložili jsme se do okna a kouřili.

**Pan Wacek** Prakticky pořád jsme kouřili, až nás z toho rozbolela hlava a v krku.

**Pan Macek** No, a od toho jsme byli právě na marodce, ne?

**Pan Wacek** Na marodce jsme byli, že jsme se chtěli ulít, ale to šlo jen tehdy, když nám zdravotnice přála, což nebylo vždycky.

**Pan Macek** Ale byla tam postýlka, teplá měkká postýlka. Nebo jste marodili na štoku?

**Pan Wacek** Bezmála, ta moje rozhodně moc měkká nebyla!

**Pan Macek** Má také ne, ale proti té tvrdé robotě venku, věřtel za pár desetníků, byla měkká až dost! A tady, pane Vocek, máte ideální marodku s teplou postelí a nikdo vás nežene do větru a deště na chmelnici a v noci na tvrdé lůžko!

**Pan Wacek** Nemocniční lůžko je tvrdé z principu! A hlavně: nemáme tu žádný chmel, pane Mocek, a já bych si dal dobře vychlazený ležák, až bych brečel!

**Pan Macek** Ale to by se snad dalo zařídit?

**Pan Wacek** I kdyby se dalo, jako že se nedá, pít lahváče v posteli není ono! To musí být točené v zakouřené hospodě! Zakouřené hospody jsou jen venku, tady žádná není, a pokud ano, pokud tady někde mají nějakou tu „kantýnu“ či co, tak ne pro nás dva, to mi věřte!

**Pan Macek** Berty chodí do kuřárny a v ledničce mají lahvové! Mohli bychom se tam proplížit, co říkáte?

**Pan Wacek** A jak se to shoduje s vaší vznešenou morálkou? Co ta vaše „cesta“, po níž, jak říkáte, „nikam nekráčíte“, a přesto „dojdete cíle“, a vůbec všechny ty řeči o přednosti bytí před jsoucнем a smyslu života?

**Pan Macek** Smysl neztratíme, pane Vocek, my ho naopak posílíme!

**Pan Wacek** Kradeným ležákem?

**Pan Macek** Ano, pane Vocek, protože to není krádež!

**Pan Wacek** Ne? A co teda?

**Pan Macek** Boj za spravedlivé uspořádání světa, abyste věděl!

**Pan Wacek** Krádež zůstane krádeží a kradením nerovnost neodstraníte!

**Pan Macek** No tak ano, je to tak trochu krádež, i když boj za spravedlivé uspořádání světa také, ale my se přece musíme nějak zabavit, ne? Sám jste řekl, že toho „bytí“ je někdy až příliš!

**Pan Wacek** Taková zábava mne nebaví a požádám o revers.

**Pan Macek** Nedají vám formulář! Heleďte, kdybychom z lahve ležáku odmočili vinětu, mohl byste ji použít jako formulář?

**Pan Wacek** A pustit po větru, protože mi právě dopsala propiska!

**Pan Macek** Však vy si umíte poradit!

**Pan Wacek** No ano, ale to bylo na křížovky!

**Pan Macek** A co kdybyste vytrhl list z diáře?

**Pan Wacek** Nikdy! To už raději tu vinětu... Pane Mocek?

**Pan Macek** Ano?

**Pan Wacek** A co uděláme s prázdnou lahví?

**Pan Macek** Coby? Hodíme ji do dvora!

**Pan Wacek** Do dvora? Co když tam někdo bude?

**Pan Macek** Taky vylíváte bažanta do dvora, když Berta dlouho nejde!

**Pan Wacek** Vy ho vylíváte do umyvadla!

**Pan Macek** Jenže to nikoho nezabije!

**Pan Wacek** Ani čůránky nikoho nezabijí!

**Pan Macek** Jednou vám vypadl celý bažant!

**Pan Wacek** Jenže v tom nebyl úmysl a dobře to dopadlo!

**Pan Macek** Dopadlo a rozprsklo, haha.

**Pan Wacek** Ano, byla to náramná švanda!

**Pan Macek** Tak vidíte! Musíme přec bojovat za šťastnější svět?

**Pan Wacek** Krádeží a zabitím člověka?

**Pan Macek** Ale já nekradu, pane Vocek, jen vás navádím! A lahev nevyhodíme oknem, když na tom trváte, protože bych tak jako tak nedošel takovou dálku až ke kuřárně a zpátky!

**Pan Wacek** Lednička není v kuřárně, vy chytřej, ale v jídelně, a to je na opačné straně a dvakrát taková štreka a k tomu ještě za roh, a vy jste pěkný kamarád, protože tam bych se leckdy nedobelhal ani já!

**Pan Macek** Nedojdete do jídelny, a chcete jít na revers?

**Pan Wacek** Chci, a půjdu.

**Pan Macek** Držím vám palce.

**Pan Wacek** Vy se mne chcete zbavit, vidíte.

**Pan Macek** Ale vůbec ne, jestli se vám to povede, podám i já revers a půjdu za váma!

**Pan Wacek** Vy byste šel za mnou? To že byste udělal?

**Pan Macek** A vy jste o tom někdy pochyboval?

**Pan Wacek** A co řeči, které vedete, zůstaňte tu, pane Vocek, krásná marodka, teplá postýlka, bytí má přednost, i ležák bude?

**Pan Macek** Ano, přiznávám, ale to všechno platí jen s váma a bez vás já tu nevostanu!

**Pan Wacek** Vy mne dojímate až k slzám, pane Mocek.

**Pan Macek** Ba jo, zvykli jsme si na sebe!

**Pan Wacek** Jako dvě mrtvoly na jednom pitevním stole!

**Pan Macek** Pěkně vedle sebe jako na marodce během chmelové brigády.

**Pan Wacek** S matrací z juty vycpané senem.

**Pan Macek** Venku prší a my ležíme s rukama za hlavou a myslíme na holky.

**Pan Wacek** A pak se zvednem jako jeden muž a vyjdeme do toho deště.

**Pan Macek** Ano, jako dva turisté v cizím městě.

**Pan Wacek** Jako dva bezdomovci. Všiml jste si, jak krásně prší? Tak nějak hudebně, slyšíte to?

**Pan Macek** Neslyším! Ale cítím, jak voní prach ze dvora.

**Pan Wacek** Ano, prach voní nádherně, když sprchne.

**Pan Macek** A nevadí vám, že cedí?

**Pan Wacek** Nevadí, pane Mocek, jen když jsme spolu!